

SÖZÜN TƏZƏSİ, DOSTUN KÖHNƏSİ

(Ömrünün 70-ni haqlayan Əli Rza Xələflinin şəxsiyyəti və yaradıcılığı haqqında qısa qeydlər)

Elçin Mehrəliyev
filologiya elmləri doktoru,
yazıçı

...Övvəllər tez-tez görüşür, daha səxənətliq edirdik, son vaxtlar, müxtəlif səbəblər üzündən görüşlərimiz də, əməkdaşlığımız da seyrəldi... Həyatın gedisatı belədi: dünən yad olan yaxınlaşış dəstlaşır, dəst isə görüşmədikcə uzaqlaşış yadlaşır. Amma elə adamlar da var ki, aylarla, illərlə görüşməsən də unuda bilməzsən, özünəxas keyfiyyətləri, unudulmaz xatirələri, nəcib əməlləri ilə parlaq bir obraz kimi xəyalında canlanıb qarşında dayanar, mehr-ülfətinin, fikir-düşüncəsinin cazibə qüvvəsi ilə onu yad etməyə sövq edər...

Sözüm, bəlkə də indi - mən bu sətirləri yazdım məqamda adəti üzrə əlində siqaret düşüncələr içində kompüter otağında var-gəl edə-edə "Kredo" qəzeti üçün növbəti baş məqaləsinə sinədən diqtə edən köhnə dostum, həmkarım, istedadlı şair, yazıçı, publisist, araşdırıcı Əli Rza Xələfli haqqındadır.

* * *

Ədəbi ictimaiyyət bu tanınmış qələm adının 70 illik yubileyini qeyd etməyə hazırlaşır. 60 illik yubileyindən ötən 10 il çox sürətlə gəlib keçdi, sanki bir yatımlıq yuxarı id. Yəqin ki, Əli Rzanın özü də bu işə mat qaldı. Amma onun gördüyü işlərin hesabatı bu zaman məsafəsini addim-addim adladığını, saatbasaat yaşadığını təsdiq edən bir təsəlliidir.

Evimdəki kitab rəflərinin birini Əli Rza Xələflinin irili-xirdalı 20-dən çox kitabı bəzəyir. (Bir neçəsi mənim redaktorluğum və "Ön söz" müəllifliyimlə nəşr edilib və elə o da mənim bir neçə kitabımın redaktoru və "Ön söz" müəllifi olub). Hamısı deyil, hamısı (onların sayı 50-yə yaxındır) heç iki rəfə də yerləşməzdə. Ən böyük əsəri - 25 ildir ki, baş redaktoru və yazarı olduğu "Kredo" qəzetiñin komplektləri ni yığmaq üçün isə ayrıca otaq lazımlı gəldi. Bir insanın qələmindən bu qədər zəka məhsulunun çıxmazı hərətamızdır. İnsan nə qədər işgūzar və məhsuldar ola biləmiş! Bir insanın ömür boyu Fərhad kimi (həm də qələmlə!) külüng çalması ondan da hərətamızdır. Axi söz aşiqinin, sənət divanəsinin də bir usanıb-yorulan, dirənib-dincə duran vaxtı olur.

"Mən sözün özüyəm..." - deyir Əli Rza. Ürəklə, şövqlə deyir. Düşüncəsinə görə, söz də bütövlükdə canı, qanı olan, hərəket və düşüncə imkanlarına malik olan insan kimidir. Professor Camal Mustafayev onun sözə baxışının başlıca qayəsini belə səciyyələndi-

rir: "Əli Rza Xələfli poetik sözə yaradıcı təbiətinə görə ilahi mənə verir. Onun insan varlığını mənən yeniləşdirməyə, ruhən azadlığa qovuşdurmağa qadir olduğuna inam bəsləyir. Yəni o, sözə fəlsəfi-estetik ideal fövqündən baxır." ("Kredo" qəzeti, 23 noyabr 2013-cü il). Zənnimcə, Əli Rza öz fikirləri ilə həm də demək istəyir ki, zəka sözə işıqlanır, həyat sözə qurulur, ən şirin, ən böyük arzular, inkişaf, tərəqqi sözə sayəsində reallaşır, dünya sözə üstündə bərqərar olur. Minillər boyu qazanılan mədəni-mənəvi dəyərlər, sərvətlər sözə qorunur və bugünümüzə çatdırılır. Dünyada hər şey ələ gedər, söz qalar. Söz - onun üçün sadəcə olaraq hiss-həyəcanını, istək və arzularını, məqsəd və mübarizəsini ifadə vasitəsi deyil, söz - həm də onun müqəddəsliyinə səcdə etdiyi, az qala bütün potensial imkanlarından, frazeoloji zənginliyindən istifadə etməyi bacardığı doğma xalq dilinin ona verdiyi yaradıcı ruhudur, gücdür. Bir sözə, divin canı şüşədə olduğu kimi, Əli Rzanın da canı sözdədir. Və elə həmin mənəda, Əli Rza uzun illərdir ömrünü söz yolunda əridir. Yüzlərlə şeiri, neçə-neçə poeması yaradıcılığının bir qolu, publisistik yazıları, ədəbi-tənqid məqalələri, elmi-araşdırmaçı digər qolları, povest və romanları bir başqa qolu kimi saxələnir və sənki mənbəyi tükənməyəcək inadlı bir axarda qovuşub-gurlaşır.

Əlbəttə, yaradıcılığın dəyəri yalnız kəmiyyət ölçüsü ilə müəyyən edilmir, araya-ərsəyə çıxarılan əsərlərin ideya gücü, bədii-estetik keyfiyyəti, obrazlar, xarakterlərin canlılığı və s. kimi özünəxas yaradıcılıq məziyyətləri dəha üstün cəhətlər kimi xüsusi önəm daşıyır. Bu gün Əli Rza Xələfli yaradıcılığının elmi-ədəbi ictimaiyyətin diqqət mərkəzində olması, haqqında onlarla məqalə, kitab və monoqrafiyaların yazılıması, əsərlərinin geniş oxucu kütlələri tərəfindən maraqla qarşılıqla onun sevilən yazarlardan olmasına da şübhə yeri qoymur. Necə dəyərlər, dəstum ömrünün 70-ni "əli dolu" haqlayı, yaradıcılıq uğurları haqqında hesabatı olduqca dolgundur. O, məhz bütün varlığı ilə sözə tapındığına, bütün zamanlarda sözünün, qələminin gücünə güvəndiyinə görə mətbuat, ədəbiyyat bumunda çətinliklər burulğanından sıyrırlaraq ədəbi-mədəni mühitin ən fəal və parlaq nümayəndələrindən birinə çəvrilmişdir.

* * *

Hər bir sənətkar kimi Əli Rza Xələflinin də yaradıcılıq uğurlarının səbəbləri və səciyyəvi xüsusiyyətləri maraqlı doğurur. Hesab edirəm ki, mən həmin səbəblər sırasında ən başlıcasını qeyd etdim: Əli Rza sözün vurğunu, söz sərrafi, söz xırıdarıdır. Professor Nizaməddin Şəmsizadənin təbirincə desək: "Əli Rza Xələfli başdan-başa ədəbiyyat adamı, sözün qeyrətini çəkən, onu urvatdan düşməyə qoymanın bir qələm əhlidir." ("Ədəbiyyat qəzeti", 1 noyabr 2013-cü il).

İkincisi, Əli Rza Xələfli qələminin mayası, gücü xalq ruhuna, milli mənəviyyata, onun tarixi-mədəniyyətinə, dilinə, adət-ənənələrinə, etnoqrafiyasına bağlıdır. O, xalq içində çıxmış, mənsub olduğu millətin, yurdun, torpağın "dilini" yaxşı bilən, onun təbiətinə - dağına, daşına, çayına, bulğına, məşəsinə vurğun, folklor dəyərlərinə, milli-mental xüsusiyyətlərinə, fi-

kir-düşüncə özünəməxsusluğuna, psixologiyasına yaxından bələd olan qələm adamlarımızdır. Tariximizin, dilimizin, adət-ənənələrimizin kamil bilicilərindən biridir. Zəngin kitabxanası var, heç vaxt mütləci dən qalmır. Söhbət və polemikalar zamanı fenomenal yaddaşa malik dostumuzun istinad etdiyi fakt və arqumentlərə laqeyd qalmaq, onunla razılaşmamaq mümkündür.

Şübhəsiz ki, ədəbiyyata ədəbiyyatdan gəlmışlərdən fərqli olaraq, bu imkanları ona təsvir, təhkiyə və tərənnümlərdən daha zəngin həyat materialından və təbii boyalardan istifadə etməyə, oxucusu ilə daha səmimi olmağa, dil tapıb anlaşmağa, ideyalarını bölüşməyə, fikirlərinə inandırmağa kömək edir. Əli Rza Xələfli yaradıcılığı başdan-başa milli ruhda, milli ideyalar üzərində köklənmişdir. O, mənən, ruhən türkçür, bir qələm adamı kimi türk ruhunun təbliğatçısıdır. "Yazilarının hər hansı birinə nəzər salsan, oradan bir Türk etnogezi, Türk mənşəyi bizə əl eləyər... Türk obrası, Türk etnik təşəkkürü bizə "mən yaxşı tam" deyər." (Nizami Tağısoy. Bədii obrası zaman və məkan xronotopları kontekstində. "Kredo" qəzeti, 7 iyun 2018-ci il.) Müasirlik və tarixilik - xalqın milli-mənəvi həyatına nüfuz etmək, onun uzaq keçmişimizdən bugünümüze qədərki tarixi yolunu bədii və publisist araşdırımlar, indisinin uğur və sevincləri, kədər və problemləri ilə yaşamaq yaradıcılığa başlığı 80-ci illərdən özünü bürüzə verməkdədir.

Yadımdadır, mətbuatın sovet-kommunist ideologiyasının ruporu olduğu illərdə o, mənim işlədiyim "Azərbaycan gəncləri" qəzeti redaksiyasına gəlmışdı. Dərc etdirmək istədiyi yazı milli adət-ənənələrimiz və onlara bugünkü münasibətlə bağlı idi. Onun şablon, standart mövzulardan kənara çıxmışı, təbii ki, xoşuma gəldi və mən həmin yazıya "Nəsillərdən-nəsillərə" rubrikası düşünərək çapa imzaladım. Bizim sonradan dostluğa çevrilən yaradıcılıq əməkdaşlığımızın bünövrəsi də ele həmin vaxtdan qoyulmuş oldu.

Üçüncüüsü, Əli Rza Xələfli torpağı, xalq həyatına bağlı olduğundan onda yurdsevərlik və vətəndaşlıq ruhu da yüksəkdir. Biz onu həm də xalqın həyatında baş verən hadisələrə dərhal, həm də milli maraqlar mövqeyindən, ürək yanğısı ilə reaksiya verən əqidəli və cəsarətli yazarlarımızdan biri kimi tanıyırıq. (Yeri gəlmışkən, onun "Kredo" qəzetiñin düşündüyü epiqraf - "Tarix insanların əqidə və inam uğrunda mübarizəsidir" sözələri həyat və fəaliyyətinin mahiyyətini özündə ehtiva edir). Başqa sözə, bir el adamı, bir vətəndaş kimi, görüb-dərk etdiyi, təsirləndiyi ictimai hadisələrə münasibət göstərmək kimi mənəvi bir ehtiyac və iradə onu həmişə yaradıcı fəallığa təhrif edir. Bir neçə xarakterik məqamı xatırlayaq: 1990-ci illərdə erməni silahlı qüvvələri torpaqlarımıza təcavüz edəndə Əli Rza "Xudafərin" adlı Cəbrayıl rayon qəzetində işləyirdi. O, belə bir vaxtda mətbuatın cəbhə həyatı ilə əlaqəsini möhkəmləndirmək zərurətini yaxşı başa düşür, özü qaynar nöqtələrdən reportajlar hazırlayıb erməni vəhşiliklərini ifşa etməklə yanaşı, jurnalist həmkarlarını "öz peşə və vətəndaşlıq borclarını yerinə yetirmək üçün" cəbhəyə səsləyirdi. Mən onun,

əslində yalnız jurnalistlərə deyil, daha geniş dairələrə ünvanlanan bir üşyan kar müraciətini müvafiq tədqiqat işimde təhlilə cəlb etdiyimdən bir parçasını yada sala bilərəm: "Otən ilin yanvar ayında respublika jurnalıtlarının qurultayında çıxış edəndə həmkarları ittiham etmişdim. İttihəm eləmişdim ki, niyə gəlmirsiniz? Niyə gəlib gözlərinizlə görmürsünüz? Cəbrayıl dörd böyüründəki xarabaliqları hansı nankor padşah öz qızına cehiz edəcək? Bəlkə sizlərdən kimsə bu dışlı divarlarla danışa biləcək? Ermənistandan gələn qaçqınların yerləşdirildiyi Hərəkülün, Banazurun, Bünyadlıının şəhid olmuş ruhlarıyla dialog aparacaq? Doğrudur, sonralar müxtəlif mətbuat orqanlarından gələnlər oldu. Amma həmişə olduğu kimi yenə lənətə gəlmış "bircə atılmış" barı". (Əli Rza Xələfli. Karvan körpüdən keçir. Bakı, Azərbaycan Dövlət Kitab Palatası, 1997).

Bu kimi faktlar Əli Rza Xələfli yaradıcılığında Qarabağ probleminin aparıcı mövzu səviyyəsinə yüksəlməsi, yurd həsəti, qəhrəmanlıq motivlərinə mütəmadi müraciət məsələlərinə də aydınlıq gətirir. Camal müəllimin qeyd etdiyi kimi: "Onun poetik ruhunun başlıca ilham mənbəyi vətənsevərlik hissidi. Oxucularda Vətən təleyini düşünmək ehtiyacını oyatmaq - yaradıcılığının qayəsidir." ("Xəzər xəbər" jurnalı, İyul 2005-ci il). Həmin səbəbdən Əli Rza publisistikasında və poeziyasında onun özünü fədakar döyüşü obrazı canlanır. Nə vaxtsa, hansı rəssamin təsvir edə biləcəyi bu obrazın dəhşət saçan silahi əlindəki qələmdir.

Başqa bir misal. Zaman dəyişdikcə hadisələrə münasibət və bu münasibətin ifadə formalı da dəyişir. Bu üzən, müstəqillik dövründə "demokratiya", "söz azadlığı", "fərqli baxış" adları altında tarixi keçmişimizi təhrif etmə, milli dəyərlərimizə əl uzatma həlləri da az baş vermədi. İllah da özündən əvvəlki modernizmin yaratdığı nizamı dağıdan, mövcud forma, qayda və ehhəmləri rədd edib qazanılmış dəyərlərin yenidən dəyərləndirilməsinin tərəfdarı kimi çıxış edən postmodernistlər və ya qərəzli məqsədlə, ya da özünü "çoxbilməş" kimi göstərmək namələ alovelü çıxışlar edən populistlər... Onlar tale əhəmiyyətli tarixi olayları təhrif edir, yüzillər boyunca yeni-yeni nəsillərin vətənpərvərlik və qəhrəmanlıq ruhunda tərbiyə edilməsində əvəzsiz rol oynayan Dədə Qorqud, Koroğlu, Babək, Nəsimi, Qaçaq Nəbi, Məhəmməd Əmin Rəsulzadə, Nəriman Nərimanov və s. kimi tarixi şəxsiyyətləri oks planda - mənfi obrazlar qismində təqdim etməyə, bununla da mürəkkəb bir dövrə xalq birliyini parçalamamaq, onun milli ideyalar ugurunda mübarizə vüsətinə soyutmağa çalışırdılar. (Təəssüf ki, bu hədyanlıq hələ də davam edir). Əli Rza, demək olar ki, bütün məqamlarda bu kimi cəhdərə qarşı etiraz səsini ucaldanlarban biri, bəlkə də birincisi olub.

Dördüncüüsü, Əli Rza mövzu-problem aclığı çəkmir, tematik palitrası olunduqca əhatəli və zəngindir. Bu da maraqlı xüsusiyyətdir ki, o, yüngül təsirlər, xırdaçılıqla uyan deyil. Onun təfərruatında həyatın ən ciddi tərəfləri, zamanın ən kəskin ritmləri əlvən naxışlarla ifadəsini tapır.

(Davamı 3-cü səhifədə)

(Əvvəli 2-ci sahifədə)

Nədən yazır yaxşın, milli ruh, Vətən sevgisi, həyat eşqi, siyasi qovğalarda insanlığa çağırış, xeyir-şər mübarizəsi müstəvisində dünənimizin dünəni, bugünü, gələcəyi haqqında bədii-fəlsəfi düşüncələr kimi qlobal, tələhəmiyyətli mətləblər, problemlər Əli Rza yaradıcılığının əsas mövzu, məzmun, ideya xüsusiyyətlərindəndir. Həsab edirəm ki, professor Nizami Tağısoyun Əli Rza yaradıcılığı haqqındaki aşağıdakı qənaətini möhkəmləndirən də onun belə yaradıcılıq keyfiyyətləridir: “*Əli Rza Xələfli Azərbaycan ədəbiyyatında (nəzm, nəsr, publisistika) yetərinə produktiv və ən başlıcası mədəni-mənəvi dünənimizi narahat edən məsələlərə öz rakursundan (çəkinmədən öz mövzuları, obrazları ilə daxil olmağı və “açıb sandığ, töküb pambığı” prinsipi ilə qələm işlədənlərən) yanaşmağı bacaran “söz aşiqləri”ndəndir.*” (“Kredo” qəzeti, 7 iyun 2018-ci il.)

Onun poetik axtarışlarını bal arısının müxtəlif çicəklərdən şirə çəkməsinə bənzətmək olar. Lirik qəhrəmanı gah sevən, iztirab çəkən, qəlbi pəjmürdə duyğularla çırpınan bir aşiq, gah yağı düşmənlə ölüm-dirim savaşına atılan alovlu vətənpərvər, gah doğma diyarın gözəlliklərindən vəcdə gələn nəğməkar, gah da zamanın təzadlı gərdişiñdən təsirlənib insan-dünya-həyat haqqında dərin düşüncələrə dalan bir şikayətçi-filosofdur. Əli Rza Xələfli poeziyası hiss, duyu, düşüncə poeziyasıdır, gah ağı, gah üsyankar, gah sevgi, gah

* * *

Əli Rza yorulmaz tənqidçi-araşdırıcıdır və hesab edirəm ki, bu məşguliyəti onun yaradıcılıq fəaliyyətinin xüsusi bir qolunu təşkil etdiyindən haqqında da ayrıca bəhs edilməlidir.

Qətiyyətə deyə bilərəm ki, o, bir tənqidçi kimi yüksək bədii-estetik zövqə, həssas duyuma malikdir, bədii əsərin ruhunu asanlıqla tutur, ideyasını, yazıçının bədii məqsədini dərinliyi ilə qavrayıb dərk edir. Artıq bu barədə yalnız Əli Rzanın əsərlərinə müraciət etdiyi şair və yazıçıların deyil, bir çox ədəbiyyatşunaslarının da fikri yekdildir. “Azərbaycan” jurnalının baş redaktoru İntiqam Qasımovda yazır: “*Əsərin ən dərin qatlarına nüfuz etmək, əsas fikri, necə deyərlər, “şah misrani” tapıb üzə çıxarmaq asan məsələ deyil. Əli Rza isə bunu bacarır... oxuduğu, tamasha etdiyi əsərin nüvəsini görür, nəbzini tutu bilir.*” (“Əli Rza Xələfli - 60”. Ədəbi-tənqidli məqalələr, publisistik düşüncələr. 3 cild, I cild. Bakı, “Vətən” nəşriyyatı, 2013, s.35). Tədqiqatçı Sabir Bəşirov isə bu barədə bəhs edərkən göstərir ki, onun araşdırma rında bütövlükde kiminsə yaradıcılığı, yaxud ayrı-ayrı əsərləri zərgər dəqiqliyi ilə təhlil olunub dəyərləndirilir. “*Bu yazılar həcmə müxtəlif olur. Ancaq həcmdən asılı olmayaraq sözü gedən predmet dəqiq, həqiqi qiymətini alır..*”

Mübalığa etmədən deyə bilərəm ki, bu yazıları cəmləsən, bir institutun görəcəyi işi bir nəfər görür..

Bu yazıların dəyəri bir də ondadır ki, Əli Rza Xələfli paytaxtda vəzifəsi

dən qiymətləndirməyi, elmi-fəlsəfi və ictimai cəhətdən düzgün mənalandırmağı bacaran ustad keyfiyyətlərinə malikdir.” (“Əli Rza Xələfli - 60”. Ədəbi-tənqidli məqalələr, publisistik düşüncələr. 3 cild, I cild. Bakı, “Vətən” nəşriyyatı, 2013, s.11-12).

Əli Rza Xələflinin əsərlərini diqqətlə təhlil edib dəyərləndirdiyi şair və yazıçıların sırası getdikcə sıxlışır. (Təkcə son illərdə Şəfəq Nasir, Ulduz Qasim, İsaxan İsaxan, Məlahət Soltanqızı və s. kimi tanılmış qələm adamlarının yaradıcılığı ilə bağlı fundamental tədqiqat əsərləri yaratmışdır.) Onun araşdırımları müasir ədəbi prosesin öyrənilməsi və təbliği baxımından olduqca əhəmiyyətlidir. Əli Rza tədqiqatçılığı sənətkar və zaman, gerçəklilikin bədii inikası, müəllifin bədii məqsədi, həyati obraz və s. kimi məsələlərə yanaşma və dəyərləndirmə özəllikləri ilə ədəbi tənqidin də diqqətini cəlb etmişdir.

* * *

Əli Rza Xələflinin publisistikası hər şeydən əvvəl sosial-ictimai aktuallığı, obrazlılığı, hadisələri təhlil və dəyərləndirmə ustalığı, onlara cəsarətlə vətəndaş münasibəti ilə seçilir. Onun publisistikası günün nəbzi ilə həməhəng döyünen, sosial-ictimai və mədəni-mənəvi mühitin qarşıya çıxardığı problemləri qaldıran publisistikadır. Əli Rza publisistikası bəzən də siyasi proses və hadisələrdə özünə on doğru mövqə tutmağa çalışan, şər qismində gördüyü qüvvələrlə döyüşə çıxan mübariz publisistikadır. Onun “Karvan

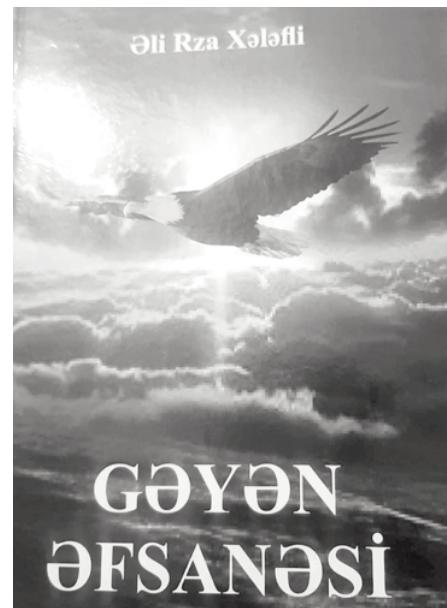
qələm adamlarının görüş yeridir..” (“Kredo” qəzeti, 23 noyabr 2013-cü il). Həqiqətən də, “Kredo” qəzeti ədəbiyyatımızın və mədəniyyətimizin yorumzaz və təmənnasız təbliğatçısıdır. Qapısı hamının üzünə açıqdır. Burada istər elm, incəsənət, ədəbiyyat adamları, istərsə də əyalətdən dərdini deməyə gəlmış bir qeyri isti münasibətlə qarşılaşır, güman etdiyindən də artıq diqqət və saygı görür. “Kredo” söz, qələm adamlarının çap olunmaq qayğılarını azaldır. Aktual mövzularda söz, polemika meydânına çevrilir. Əli Rza bəzi redaktorlar kimi mövzu-problem, dil-üslub, ideya-məzmun seçimiñə müdaxilə etmir. Qəzətin simasını redaktor tələblərindən daha çox istər müəllif yazıları, istərsə də baş redaktor çıxışları haqqındaki oxucu rəyi müyyəyen edir.

SÖZÜN TƏZƏSİ, DOSTUN KÖHNƏSİ

(Ömrünün 70-ni haqlayan Əli Rza Xələflinin şəxsiyyəti və yaradıcılığı haqqında qısa qeydlər)

nifrət poeziyasıdır. İstər məhəbbət, istərsə də ictimai-siyasi lirikası bu poeziyanın qoşa qanadları kimi bir-birinə tən və möhkəmdir. O, şeirin ən müxtəlif formalarına müraciət edir. Gah milli folklor yaradıcılığı ənənələrinə, aşiq şeiri janrlarına üz tutur - ağrı deyir, bayati çağırır, gərəyli yazar, qoşma qoşur; gah klassik yazılı ədəbiyyatda işlənən şeir növlərində qəzəl, qəsidə, rübai, məsnəvi yazar, gah da yeni forma, üslub axtarışına çıxmış çağdaş poeziya yaradıcılarının sırasında öz yenilikçi imzasını təsdiq edir. Professor Təyyar Salamoğlunun tobirincə desək: “*Ə.R.Xələflinin poeziyasındaki həzinlik və qəzəb, sevgi və nifrət, ümidi və ümidsizlik, küskünlük və mübarizə notlarının hamisiniñ mayasında Vətən və onun taleyi ilə bağlı bitib tükənməyən düşüncələr, suallar və suallara verilmiş cavablar durur.*” (Bax: “Əli Rza Xələfli - 60”. Ədəbi-tənqidli məqalələr, publisistik düşüncələr. 3 cild, I cild. Bakı, “Vətən” nəşriyyatı, 2013, s. 119.) “Həsrət körpüsü”, “Azadlığın qanı”, “Araz ağrısı”, “Bir Xələfli var imiş”, “Damcılı”, “Bu dünənin Mehmanısan” və s. kimi poemaları yetərinə təhlil edilmiş, qiymətini almışdır. Təsvir obyektinə müxtəlif tərəflərdən yanaşma, ifadə tərzində ciddilik, poetik məramın yüksəkliyi həmin əsərlərə xas olan ümumi xüsusiyyətlərdir.

Əli Rza Xələfli özünü istedadlı nasır kimi də təsdiq etmişdir. Onun “Od”, “Döyüşü əfsanəsi”, “Söz və qan”, “Üçüncü dünənin qorxusu”, “Qiyamətdən bir gün əvvəl” və s. kimi roman və povestlərində keçmişlə bugünün paralel təsviri, insan talelərinin, xeyir və şər qüvvələrin mübarizəsinin gələcəyə ismarıcı haqqındaki fəlsəfi düşüncələr mühüm yer tutur.

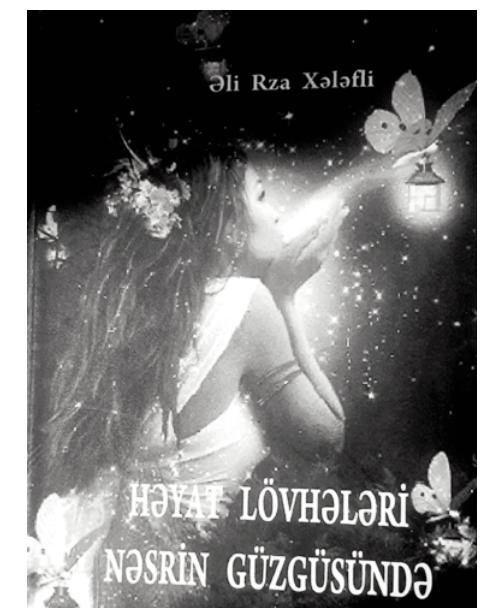

olan bir adamla əyalətdə yaşayan arasında fərq qoymadan eyni şövq, xeyirxahlıq, ürək genişliyi ilə yazar...” (“Əli Rza Xələfli - 60”. Ədəbi-tənqidli məqalələr, publisistik düşüncələr. 3 cild, I cild. Bakı, “Vətən” nəşriyyatı, 2013, s.10).

Professor Qəzənfər Kazımov Əli Rza Xələflinin “Yaddaşa aparan yollar” adlı tədqiqat əsərindən (əsərdə Hafiz Rüstəmin “Bakıdan Yardımlıya səyahət” adlı poeması təhlil olunur) bəhs edərkən Əli Rzanı “müəllifin ideyalarını, düşüncələrindəki rasional keyfiyyətləri göydə almağı bacaran ustata tənqidisi” kimi qiymətləndirir. Yazar: “*O, hamının duya bildiyini duymaqla yanaşı, sərrast şəkildə ifadə etməyi də bacaran böyük istedad sahibidir...*” Şairin ideyalarını, düşüncələrindəki rasional keyfiyyətləri göydə almağı bacaran usta tənqidçi qələminin sahibidir. Həm də daim onu yaxşı cəhət

körpüdən kecir”, “Baş daşının yazıları”, “Yurdun övladları”, “Sözə doğru”, “Dünyanın söz üzü”, “Arzulara dəyən gülle”, “Dilimiz - varlığımız”, “Adı Şadiman olanın”, “Axtala əfsanəsi”, “Meyar”, “Ölməzlik nəğməsi”, “Həyatın dastanı” və s. kimi kitablari müasir publisistikamızın on dəyərli nümunələri kimi qiymətləndirilməyə layiqdir. Bununla belə, Əli Rza publisistikasının meyarı, zirvəsi “Kredo”dur, dəyərdim. Təsadüfi deyildir ki, bir çox görkəmlı yazıçı, şair və ədəbiyyatşunas-alimlər “Kredo” qəzətinin Azərbaycan ədəbi-mədəni mühitində böyük nüfuzu malik olduğunu qeyd etmişlər. Professor Nizaməddin Şəmsi-zadəyə görə: “*Kredo*” qəzeti bir vətəndaş, ziyanlı kimi Əli Rza Xələflinin şah əsəridir. “*Kredo*” Azərbaycan ədəbi-ictimai mühitində “Sovremenik” jurnalının XIX əsr rus tarixində oynadığı rolü oynamadı. Söz və

Bütün bunlara görədir ki, ədəbiyyatımızın, incəsənətimizin, elminizin sahib-seçilən simaları Əli Rza Xələfli fenomeninə bigən qalmır, onun yaradıcılığının fərqli, bənzərsiz xüsusiyyətlərindən söz açırlar. Bu sıradə Abbas Hacıyev, Qəzənfər Kazımov, Camal Mustafayev, Nizami Cəfərov, Nizaməddin Şəmsizadə, Təyyar Salamoğlu, Vüqar Əhməd, Vəqif Yusifli, İsmayıllı Kazımov, Hafiz Rüstəm, Xanəli Kərimli, Sabir Bəşirov, Mahmud Allahmanlı, Bədirxan Əhmədli, Sərvəz Hüseynoğlu, Cahid İsmayıloğlu və başqa bu kimi neçə-neçə görkəmlı ədəbiyyatşunas-alimlərin arasında və düşüncələri maraq doğurur.

Düşüncələrimi ümumiləşdirərək deyirəm: Sözün həmişə canlı, təzə, cazibədar olsun, lap təzə dostlar kimi maraqla qarşılansın! Bizim köhnə dostluğumuz isə unudulmasın, lap dəyərini itirmeyən Söz kimi!